

פרק 38

עזרא הסופר

1. מי היה עזרא?

עזרא היה כהן, בן למשפחת צדוק, היא המשפחה שממנה התמנו הכוהנים הגדולים בבית המקדש בראשית ימי הבית השני. הוא היה בעל תואר סופר. משמעותו של תואר זה אינה ברורה, אולם חלק מהחוקרים סבורים כי התואר מלמד כי עזרא היה בקיא בתורה, לימד תורה ועסק בהערכתה. יש להניח שעזרא היה פקיד בכיר באימפריה הפרסית ובעל קשרים עם חצר בית המלוכה הפרסי. שכן, כפי שנראה בהמשך, מלך פרס העניק לו אישור לעלות ליהודה ונתן בידיו סמכויות רבות.

2. עליית עזרא ליהודה

על פי המסופר בספר עזרא, עזרא עלה ליהודה בשנת 458-4, כלומר כ- 80 שנים לאחר פרסום הצהרת כורש (538-) וכ- 57 שנים לאחר חנוכת בית המקדש השני (515-). יחד עם עזרא הגיעו אלפי עולים שהצטרפו אליו: כ- 2,000 גברים, וכן נשים וילדים. רבים מהעולים שעלו עם עזרא היו כוהנים ולוויים.

3. הסמכויות שקיבל עזרא ממלך פרס

על פי המסופר בספר עזרא, לפני עלייתו לארץ קיבל עזרא ממלך פרס איגרת, בה נמסרו לו הסמכויות הבאות¹:

1. להעלות איתו עולים נוספים: מתנדבים מעם ישראל, ובהם כוהנים ולוויים, אשר ירצו בכך, יוכלו להצטרף לעזרא ולעלות ליהודה.
2. לפקח על מדינת יהודה: הסמכויות שנמסרו לעזרא אינן ברורות, אך ככל הנראה מדובר בסמכויות דתיות בלבד ולא בסמכויות מדיניות-פוליטיות.
3. העברת תרומות לירושלים: עזרא רשאי להעביר תרומות, שנתרמו על ידי יהודי בבל ועל ידי המלך, לבית המקדש שבירושלים.
4. הענקת פטור ממיסים לבית המקדש: גזבר עבר הנהר (הסטרפייה שאליה הייתה כפופה פחוות יהודה) נדרש לפטור את בית המקדש בירושלים ואת המשרתים בו מתשלום מיסים.
5. פיקוח על היהודים: עזרא הוסמך לפקח על כל היהודים שחיו בנציבות (סטרפייה) עבר הנהר (ולא רק בפחוות יהודה).
6. אכיפת חוקי התורה: עזרא הוסמך לאכוף את חוקי התורה ולצורך כך היה רשאי למנות שופטים ודיינים אשר יישפטו לפיהם.
7. מתן תוקף מחייב לחוקי התורה: חוקי התורה קיבלו תוקף מחייב כמו חוקי הממלכה.
8. הטלת עונשים: עזרא הוסמך להטיל עונשים שונים כמו מאסר, קנסות, מלקות ומוות.

4. מאבק בנישואי התערובת

4 (א) יחסו של עזרא לתופעת נישואי התערובת

חלק מהיהודים, בעיקר מעשירי ומנכבדי העם, נשאו להם נשים נכריות. עזרא ראה בנישואי יהודים לנכרים מעשה האסור על פי התורה. לפי תפיסתו היהודים הם זרע הקודש ועליהם להימנע מנישואי תערובת, מפני שילדי הנשים הנכריות לא יעבדו את אלוהי ישראל. גישה זו נקראת גישה בדלנית, מכיוון שהיא שאפה

¹ היסטוריונים רבים טוענים כי לא ניתן לראות באיגרת זו מסמך היסטורי אמין.

שהיהודים ייבדלו מהנוכרים. עזרא חשש שאם היהודים לא יקפידו להימנע מנישואי תערובת, אלוהים יעניש אותם וישלח אותם שוב לגלות.

4 (ב) פעולות עזרא נגד נישואי התערובת

עזרא החליט להיאבק בתופעת נישואי התערובת ולצורך כך ביצע מספר פעולות:

1. **עזרא מגיע לבית המקדש כדי לגייס תומכים:** עזרא צם, הגיע לבית המקדש, התפלל לאלוהים בקול, בכה, קרע את בגדיו ומרט את שערותיו. מעשה זה עורר רגשות בקרב היהודים שנכחו במקום וחלקם בכו.
2. **השבעת הכוהנים והלוויים:** עזרא השביע את הכוהנים והלוויים לסייע לו במאבקו בתופעה.
3. **כינוס העם והקמת מועצה:** עזרא דרש מהיהודים להתכנס כדי לדון בנושא. הוא איים כי רכושם יהודים אשר לא יגיעו לכינוס יוחרם. בכינוס קרא עזרא להיבדל מהנשים הנכריות והוחלט להקים מועצה מיוחדת שתבדוק נושא זה. מאוחר יותר הגישה המועצה רשימה של היהודים אשר נשאו נשים נכריות.

4 (ג) קשיי עזרא

לא כל היהודים הסכימו עם תפיסתו הבדלנית של עזרא. חלק מהיהודים החזיקו בגישה **אוניברסלית** (כלל עולמית) ותמכו בנישואי תערובת. הם ראו בנישואי התערובת דרך לקרב את הנוכרים לדת היהודית. מלבד זאת, גירוש הנשים הנכריות היה כרוך בקשיים רבים: **קושי אישי**- היהודים שנשאו נשים נכריות התקשו להיפרד מנשותיהם ומילדיהם; **קושי לאומי**- הדבר היה עלול לגרום למתח בין היהודים לנוכרים. בשל כל זאת נאלץ עזרא להתמודד עם פעילותם של יהודים אשר התנגדו למפעלו.

4 (ד) תוצאות המאבק בנישואי התערובת

ספר עזרא אינו מספר באיזו מידה הצליח עזרא לצמצם את מימדיה של תופעת נישואי התערובת ואם הצליח לגרום לגירוש הנשים הנכריות וילדיהן.

5. הנחלת התורה לעם

5 (א) יחסו של עזרא לתורה

עזרא התנגד לתפיסה הרואה בבית המקדש כמקום היחיד בו מתקיים הפולחן הדתי. הוא ראה בקריאה בתורה ובלימוד התורה חלק מהפולחן הדתי.

5 (ב) פעולות עזרא להנחלת התורה לעם

1. כינוס העם לקריאה בתורה: בחודש תשרי כינס עזרא את העם (גברים ונשים) לקריאת התורה. בכינוס עמד מעל מגדל עץ, פתח את התורה בפני העם וברך את אלוהים. הקהל אמר אמן והשתחוה לאלוהים. לאחר מכן הקריא לעם את התורה ופירש אותה. ישנם חוקרים הסבורים כי היה צורך לפרש את התורה, מכיוון שרוב היהודים היו דוברי ארמית ולא שלטו בשפה העברית. בפעולה זו הסתייע עזרא ב- 13 ממנהיגי העם ובלוויים. פעולה זו גרמה להתרגשות רבה ורבים בכו.

2. הדרכת העם: עזרא הדריך את היהודים כיצד לקיים את מצוות התורה. בין השאר הוא הדריך אותם כיצד לקיים את מצוות חג הסוכות.

3. עריכת התורה: ישנם חוקרים הסבורים שעזרא ערך את התורה, או לפחות החל במפעל עריכת התורה. לפי סברה זו עזרא קבע את נוסח התורה שהתגבש בקרב יהודי בבל כנוסח הקובע.

4. כתיבת ספרי תורה באותיות אשוריות: ישנם חוקרים הסבורים כי עזרא אחראי על הפסקת השימוש בכתב העברי הקדום ועל המעבר לשימוש בכתב האשורי (המרובע) הנהוג עד היום. מטרת פעולה זו הייתה להשתמש בכתב שהיה נפוץ יותר בקרב היהודים, כדי להקל עליהם את הקריאה בתורה ולקרבת אליה.

5. מינוי סופרים: בפעולתו להדרכת העם ועריכת התורה נעזר עזרא בסופרים אשר פעלו בישובים השונים ביהודה. הסופרים העתיקו את התורה, פירשו אותה לעם והדריכו כיצד יש לקיים את מצוותיה.

5 (ג) תוצאות המפעל להנחלת התורה

1. הפולחן בבית המקדש לא היה עוד מוקד יחיד לפולחן היהודי.
2. לימוד התורה וקיום הפולחן הדתי, בחג הסוכות למשל, נודעו בקרב רבים.
3. עריכת התורה תרמה לאחידות הטקסטים הדתיים היהודיים.
4. הפצת ידיעת התורה גרמה ליצירת הפרדה נוספת בין היהודים לנוכרים, שכן היא הייתה מלווה בשכנוע היהודים לאמץ את גישתו הבדלנית של עזרא.

בקצרה – מה למדנו בפרק זה?

- עזרא היה כהן ובעל תואר סופר.
- על פי המסופר בספר עזרא, עזרא קיבל ממלך פרס איגרת אשר מסרה בידיו מספר סמכויות: להעלות איתו עולים נוספים; להעביר תרומות לירושלים; לפקח על מדינת יהודה; לפקח על היהודים בעבר הנהר; לאכוף את חוקי התורה, אשר קיבלו תוקף מחייב; ולהטיל עונשים.
- עזרא נאבק בנישואי התערובת. בתוך כך הוא פעל לגיוס תומכים בבית המקדש, השביע את הכהנים והלוויים לתמוך במאבקו וקרא לנושאי הנשים הנוכריות לגרש את נשיהם וילדיהם. לא ברור באיזו מידה מאבק זה הצליח.
- עזרא פעל להנחלת התורה לעם. בתוך כך הוא קרא את התורה לעם ופירש אותה. ישנם חוקרים הסבורים כי עזרא החל את מפעל עריכת התורה.

שאלות לתרגול

1. הציגו את הסמכויות שניתנו לעזרא עם עלייתו לארץ.
2. מהם נישואי תערובת. מדוע התנגד עזרא לנישואי התערובת?
3. כיצד נאבק עזרא נגד נישואי התערובת?
4. הסבירו מדוע נמצאו יהודים אשר התנגדו למאבקו של עזרא בנישואי התערובת.
5. מה היה החידוש בדרך בה תפס עזרא את לימוד התורה?
6. ציינו שלוש פעולות שביצע עזרא במטרה להנחיל את התורה לעם. הציגו שתיים מהפעולות שציינתם.
7. באיזו מידה הצליח מפעלו של עזרא להנחלת התורה לעם? נמקו.